

també el gc. *berme* (així fins a la Vall d'Aran) i formes antigues o dialectals portugueses i italianes.¹ I en fi el cast. ant. *vierven* (amb dissim. *M-N > v-n*), al costat del qual restà *biérmenes* (amb variants *biérbenes*) en els Furs d'Aragó de c. 1300 (Tilander, § 139.13),⁵ cf. *REW*, 9231, i *DCEC/DECH VIÉRVEN*.

El clàssic *vĕrmis* també deixà prolongació en català, i és l'única forma conservada modernament: *verm* pron. *bĕrm* o *bĕr* en rossellonès; p. ex. el *Gorg del Verm*, a l'Aglí, sota Cases de Pena (pron. *lu gúrg*)¹⁰ *dal bĕrm* o *dal bĕr* segons qui parla, 1960); és possible que també es vagi mantenir algun temps en altres zones pirinenques, car hi ha bones raons geogràfiques i toponomàstiques per creure que el nom de la partida *Lo Brem*, en terme d'Olb, resulti de *verm* amb r¹⁵ transposada.

També apareix ja a l'E. Mj.: «per experiència veem —que en açò nos informa natura— que les pus nobles coses que ha, fa exir de les pus vils: axí com l'aur, de la terra; e l bon gra, dels fems; e la perla, de la calcuyla, que és lo pus dolent peix de la mar; e la mel de la abella; e la seda, dels petits *verms*», Eiximenis (*Terç*, 412v^o). Ja l'hem vist en Ausiàs; el *DAG* cita «lo *verm* consumeix la fusta» d'un text del S. xv; «no podia morir lo *verm* rohent», *Marsili*; i l'ús rossellonès ja el tenim comprovat pel banyolí Miq. Agustí, prior de Perpinyà, a. 1617: «Donan la cassa a totes maneres de *verms*».

DERIV.: *Vermar-se* 'corcar-se' Alt Emp. i Gxa. *AlcM*.

De *verme*: *vermener* 'massa de cucs' ross., i mosca *vermenera* 'mosca vironera' ib., que ja figura en JRoig: «són alimanyes, / serp tortuosa / --- / vespa, alacrà, / rabiós ca; / la sangonera / e *vermenera* / mosca; e grill, / lebre, conill», *Spill*, 7710 (mal punrat per Chabàs i *AlcM*; no és cap substantiu). També el substantiu masculí ross. *vermener* ressurgeix en el P. Val., si bé en la forma dissimilada **verbener*, amb el sentit de 'munió', 'formigueig, formigor': «el *verbenner* de pobles de Xàtiva», «la selva somoguda pel quasi invisible *verbener* de tota mena de bèsties», Juli Just («El Poble Català», París, 26-I-1940; *Blasco Ibàñez* en «Revista de Catalunya», abril 1940, p. 392). Encara que ningú no hagi recollit aquest mot valencià, ni se'n trobi confirmació fora dels dos articles de l'excel·lent escriptor, home públic i patriota valencià, no hi ha manera de dubtar de la realitat valenciana d'aquest mot (sense parió en castellà), per més que el *DACEsp.* registri un verb *verbenejar* «gusanear, hormiguear, abundar» (sense altra documentació i no sabem on s'usa). *Mermenara*. *Envermenar*; *desenvermenar*.

Vermenós ant. 'que cria cucs': «--- e ls co<|>lons, que avia *vermenozes*», *VidesR*, 26v1, i també en Llull i en la Q. de Reixac. *Vermixol* 'cuquet': «lo diable --- lo menyspresen axí com si era un petit *vermixol*», *AntCanals XII*, 628; tot i que ja figura en Llull² i en els *Psalms* p. p. Amer («tu no deffalls als *vermixols* de la terra», *DAG*.), l'*AlcM* suposa absurdament que sigui manlleu de l'italià, que per la mateixa provenença de tots els qui l'usaren i l'ús figurat que ells ma-

teixos en troben a Artà, salta a la vista l'origen mossàrab, caràcter ben comprovat del sufix *-ixol* en tots els seus exs. *Vermós*. *Vermina*, francesisme inadmissible d'alguns rossellonesos.

Vermell 'de color rogenç encès', del ll. *VERMICŪLUS* 'cuquet', 'cotxinilla', que ja s'usava en llatí tardà com a adjectiu en el sentit de 'coccini', 'escarlata', 'carmí o vermell', per l'ús que es feia del quermes o cotxinilla per produir un color grana [origens: *vermilio*, a. 967; *vermell*, Jaume I, Desclot, Llull]. Es parla d'una peça de roba d'aquest color, en forma romànica poc vestida de llatí en un doc. del Vallespir, relatiu a Palaldà: «choto *vermilio*» a. 967 (colle. Moreau, B. N. P.); fet freqüent en la documentació medieval: «tot drap *vermeyl* de grana», Corredors de Bna., a. 1271 (*EntreDL I*, 155ss., § 62); entre moltes robes, en l'inq. d'un draper de Perpinyà: «--- 27 cannas pannorum tentz d'Ipre; 10 canas et 2 palmos de biffa *mermela* de París; 22 cannas et 1/2 de sarga de Cams; ---; 58 cannas et 2 palmos pannorum de Xaló; 8 canes de presseto *vermel*; 7 scapolonos de biffes ---» (*RLR IV*, 379); en un doc. de c. 1306, d'allí mateix, es tracta de *TENYIR* de *vermell* (Finke, *Acta Ar. III*, 156); en un de 1403 va precisat: «lo drap *vermell de escarlata*» (*AIEC V*, veg. *TACA*). I després substantivat «una cota de *vermey* --- folrada de pells de cunills», inv. de Vic, a. 1403 (*DAG*).

Registat en lèxics des de Joan Esteve (*Li. Eleg.* e-3, a. 1472); «*vermell*: rufus, rubicundus, rufus, rubens; un poc v.: rubellus», Busa-N.; com a colors de pedreria: «rubí és *vermell*, o rosat, carbuncle és *vermell* en excés; balaix és *vermell*, casi encarnat», *OPou* (*TbPu.*, 313); «---, ralla *vermella*, terra *vermella* ---», *DTo*. 1670; escrit amb *b*, imitació passatgera del cast., només en Belv. i Lab.

Des dels orígens abunda en literatura. Durant el romàntic assaig de salvament dels Sants Llocs de Palestina, navegant el vell Jaume I, «l'altre dia, a hora de vespres, levà's un orre temps de levant, e féu un arc blau e *vermeyl* d'aquests que'n dien de Sent Martí, e levà's una mànega, e anà a ferir en la mar ---» (*Cròn.*, Ag., 474.3). «Color blava e vert fortifiquen la vista corporal en veer, e color *vermeya* enfortex coratge d'om»; «--- *vermell* e ros fo Blanquerna ---»; tenyir *vermella* una tela: Llull (*Do. Pu.*, Gili, p. 139; *Blanq.*, *NCl.* I, 79.6, 181.25). «--- d'alarbs qui ab mi havien estat en la guerra --- a cascun doné una aljuba --- e a tots los caps --- una aljuba de pisset *vermell* e altra de xaló ---»; «--- en Contastinoble --- l'emperador porta capell *vermell* e totes ses robes *vermelles*, e l cèsar porta capell blau, e totes ses robes blaves --- e axí fo creat --- cèsar [Roger de Flor]», Muntaner (fets de 1304; §§ 254, 212; Casac. VII, 26.30; VI, 42.12).

«--- Una bèstia molt orribla --- venia --- los uls avia molt grossos e desmesurats, *vermels* e térbols ---», *Tuglat* (*CoDoACA XIII*, 90.11); «un caveler tot armat d'unas armes *varmêles* --- ladoncs lo féu tot desarmar, e romàs en una cota de sendat *varmêl*, i éls li donaren un mantel de sandat *vermâl* ---», Reixac (*Q.*, 6.26,